

Uprawnienia Prezesa UOKiK na platformach sprzedażowych w związku ze zgłoszeniami „naruszeń” praw własności intelektualnej, które mogą skutkować ograniczeniem konkurencji

Spis treści

- I. Wzór przemysłowy jako szczególne prawo własności intelektualnej
 1. Wzór wspólnotowy
 2. Prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego
- II. Platformy sprzedażowe i regulaminy naruszeń praw własności intelektualnej
- III. Działania podejmowane w celu przywrócenia naturalnej konkurencji
 1. Powołanie się na archiwalne oferty
 2. Unieważnienie wzoru
 3. Obowiązki prawne nakładane na platformy sprzedażowe
 4. Zaufane podmioty sygnalizujące
- IV. Egzekwowanie przepisów unijnych – jak głęboko Prezes UOKiK może ingerować w wewnętrzne systemy rozpatrywania skarg?
- V. Podsumowanie

Streszczenie

W EUIPO istnieje możliwość zarejestrowania w ciągu kilku dni wzoru wspólnotowego, który jest chroniony na terytorium całej UE. Procedura rejestracji nie wymaga sprawdzenia czy wzór spełnia ustawowe przesłanki (tzw. system rejestracji). Ostatnio jest ona wykorzystywana do monopolizacji sprzedaży produktów, które od lat są w obrocie. Sprawa dotyczy wyłącznie platform sprzedażowych, gdyż one stosują regulaminy naruszeń PWI, traktujące w automatyczny sposób udzielone prawa własności przemysłowej i kwalifikują pozostałych sprzedawców jako naruszcycieli. Ze względu na to, że sprzedaż online w znacznej mierze realizowana jest poprzez platformy sprzedażowe, problem nabiera znaczenia. Artykuł ma na celu analizę, na podstawie akt prawnych dotyczących sprzedaży online (jak rozporządzenie Platform-to-Business czy procedowany jeszcze Digital Services Act), zakresu uprawnień Prezesa UOKiK do wpływania na treść regulaminów naruszeń PWI na poszczególnych platformach sprzedażowych. Takie działanie mieści się bowiem w ramach ochrony konsumentów oraz ochrony interesów przedsiębiorców podejmowanej w interesie publicznym.

* Magister, rzeczniczka patentowa, radczyni prawna, szefowa działu IP w Kancelarii Affre i Wspólnicy sp.k.; adres e-mail: marta.miszczuk@affre.pl.

Słowa kluczowe: rozporządzenie Platform-to-Business; DSA; PWI; platformy sprzedażowe; wzory wspólnotowe; uprawnienia Prezesa UOKiK.

JEL: K21, K39

I. Wzór przemysłowy jako szczególne prawo własności intelektualnej

Wzory przemysłowe (fr. *dessins et modèles industriels*, ang. *industrial designs*) to „rozwiązania z pogranicza sztuki i przemysłu” (Tischner, 2012, s. 3). Jako wzór przemysłowy chroniony jest wygląd produktu – to, co postrzegalne okiem. Mogą być to więc: pojazdy, meble, wózki dziecięce, zabawki, sprzęt AGD, artykuły dekoracyjne, ubrania czy obuwie, ale także wygląd stacji benzynowych, wnętrza sklepów, interfejsy stron internetowych, ikonki w komunikatorach czy fonty. Znanymi wzorami są np. deseń LV, kształt Nike Air, spinner, wygląd kostki do zmywarki. Podmiotami, które rejestrują najwięcej wzorów wspólnotowych są Rieker, Nike, Pierre Balmain, Bosch, Samsung, Apple czy Philips. Najczęściej zgłaszane są natomiast wzory dla mebli, odzieży, sprzętu do przetwarzania danych, czwarte miejsce zajmują zaś opakowania i kontenery do transportu produktów – znak naszych czasów¹.

Wzornictwo przemysłowe jest regulowane w wielu aktach prawa międzynarodowego. Każdy kraj członkowski Związku Paryskiego ma odrębną regulację dotyczącą wzorów przemysłowych. Zakres ochrony, warunki formalne, a nawet czas ochrony znacznie się różnią, gdyż konwencja paryska² reguluje tę kwestię w minimalnym stopniu. Wzornictwo przemysłowe chronione jest również na mocy konwencji berneńskiej³ jako dzieła sztuki stosowanej (fr. *les oeuvres des arts appliqués à l'industrie*, ang. *works of applied arts*). Konwencja berneńska jednoznacznie dopuszcza możliwość ochrony niektórych wzorów jako utwór w rozumieniu prawa autorskiego, nie wykluczając jednoczesnej ochrony szczególnej wzorów przemysłowych. Przy czym każde z państw członkowskich decyduje o reżimie ochrony (może być kumulatywny, tak jest m.in. w Polsce). Minimalne standardy ochrony wzorów przemysłowych przewiduje także Porozumienie TRIPS⁴, jednak ustępuje ono w tym zakresie regulacji unijnej.

Na potrzeby tego artykułu przedmiotem zainteresowania jest system jednolitej ochrony wzorów w całej Unii Europejskiej. Dlatego skoncentrowano się na ochronie wzorów przemysłowych wynikającej z prawa unijnego. Jednak analogiczne wnioski dotyczą krajowych praw z rejestracji wzorów przemysłowych, tyle że ograniczają się do konkretnego kraju.

1. Wzór wspólnotowy

Prawo unijne zbliżyło ochronę wzornictwa przemysłowego w krajach członkowskich UE. Dyrektywa 98/71⁵ wprowadziła pod koniec lat 90. jednolitą siatkę pojęciową, która stosowana jest

¹ Dane z 2019 roku. Zob. EUIPO_DS_Focus_Report_2010-2019_Evolution_en.pdf (5.01.2022).

² Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej z 20.03.1883 r., zmieniona w Brukseli 14.12.1900 r., w Waszyngtonie 2.06.1911 r., w Hadze 6.11.1925 r., w Londynie 2.06.1934 r., w Lizbonie 31.10.1958 r., w Sztokholmie 14.07.1967 r. (Dz. U. 1975 9/51).

³ Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 9.09.1886 r. zmiana wielokrotnie, Polskę obowiązuje Akt paryski konwencji berneńskiej z 1971 r. (Dz. U. 1935 84/515).

⁴ Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej z 15.04.1994 r. (Dz. Urz. UE 1994 L 336/214).

⁵ Dyrektywa 98/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 13.10.1998 r. w sprawie prawnej ochrony wzorów (Dz. Urz. UE 1998 L 289/28).

do dziś. Jednocześnie z dyrektywą 98/71 procedowane było rozporządzenie 6/2002 w sprawie wzorów wspólnotowych (dalej: RWW)⁶, które szczegółowo reguluje ten przedmiot ochrony. Celem ustanowienia prawa z wzoru wspólnotowego było umocnienie jednolitego rynku, w szczególności poprzez wyeliminowanie przeszkód do swobodnego przepływu towarów. Takimi przeszkodami w kontekście produktów zawierających wzór mogą być krajowe prawa z rejestracji wzorów, traktowane w różny sposób lub nawet będące w rękach różnych podmiotów.

Zgodnie z art. 3 RWW „wzorem” jest „postać całego lub części produktu, wynikająca w szczególności z cech linii, konturów, kolorystyki, kształtu, tekstury i/lub materiałów samego produktu i/lub jego ornamentacji”. Jednak nie każdy *design* może być chroniony jako wzór wspólnotowy. Wzór musi spełniać dwie przesłanki: być nowy oraz posiadać tzw. indywidualny charakter. Nowość rozumiana jest jako nowość światowa, czyli nowy to taki, który różni się tylko nieistotnymi szczegółami i nie został wcześniej udostępniony publicznie. Natomiast o „indywidualnym charakterze” mówimy wtedy, gdy całościowe wrażenie, jakie wzór wywołuje na tzw. poinformowanym użytkowniku, jest inne niż wszystko, co ten użytkownik wcześniej widział. Bierze się przy tym pod uwagę naturę produktu, do którego odnosi się wzór lub w którym się zawiera, w szczególności sektor przemysłu, do którego należy oraz stopień swobody twórcy przy opracowywaniu tego wzoru. „Poinformowany użytkownik” to ktoś bardziej zaangażowany niż przeciętny konsument, np. osoba, która regularnie nabywa tego typu produkty (mama, która kupuje tego rodzaju zabawki swojemu dziecku, osoba, która regularnie nabywa obuwie sportowe – jeżeli w tych produktach zawiera się wzór).

2. Prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego

Prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego obejmuje terytorium całej UE. Prawo można uzyskać, składając jeden wniosek w Europejskim Urzędzie ds. Własności Intelektualnej w Alicante (EUIPO) – w tym samym, w którym składa się wnioski o ochronę unijnych znaków towarowych. Co istotne, EUIPO nie bada czy zgłaszany wzór spełnia przesłanki rejestracji. Udziela prawa z rejestracji niejako z automatu dla każdego wzoru, który został zgłoszony i prawidłowo opłacony. Dlatego system ten nazywamy systemem rejestracji, a nie systemem badawczym, jaki jest stosowany przy innych prawach własności przemysłowej. Przykładowo, udzielając patentu na wynalazek, właściwy urząd sprawdza czy gdziekolwiek na świecie pojawiły się informacje na temat tego rozwiązania. Urzędnik przeszukuje nie tylko bazy patentowe, lecz także sprawdza w literaturze naukowej oraz w pismach branżowych. Jeśli znajdzie analogiczne rozwiązanie lub rozwiązanie różniące się nieistotnymi szczegółami – patent nie zostanie udzielony (podobnie jest przy wzorach użytkowych, nazywanych często „małymi wynalazkami”). Również znaki towarowe są badane przed udzieleniem prawa. Właściwe urzędy wprawdzie nie sprawdzają już czy zgłoszone oznaczenie jest podobne do innego znaku wcześniej zgłoszonego lub zarejestrowanego (w Polsce było tak jeszcze do 2016 roku) – każdy przedsiębiorca musi dziś sam sprawdzać czy podmioty trzecie nie próbują zgłosić znaków podobnych. Natomiast urząd bada znak pod kątem niektórych kryteriów, np. czy znak nie jest ogólnoinformacyjny (opisowy) i powinien pozostać dostępny dla wszystkich podmiotów na rynku albo czy oznaczenie w ogóle nadaje się do tego, aby jednoznacznie wskazać na konkretnego producenta. To jest bowiem podstawowa funkcja znaku towarowego.

⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 6/2002 z 12.12.2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz. Urz. UE 2002 L 3/1).

Tymczasem prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego udzielane jest niemalże bez jakiegokolwiek badania. Zakres badania ogranicza się do sprawdzenia czy zgłoszenie odpowiada wymogom formalnym oraz czy została uiszczona opłata (Poźniak-Niedzielska i Sieńczyło-Chlabicz, 2016, s. 73). EUIPO sprawdza jedynie czy wzór nie jest sprzeczny z porządkiem publicznym lub przyjętymi dobrymi obyczajami. Jak czytamy w pkt 18 preambuły RWW, „[n]iniejszy system rejestracji zasadniczo nie powinien opierać się na badaniu merytorycznym, dotyczącym zgodności z wymaganiami dotyczącymi ochrony przed rejestracją, tym samym sprowadzając do minimum rejestrację i inne obciążenia proceduralne spoczywające na wnioskodawcach”. Dalej w pkt 24 preambuły RWW czytamy „[f]undamentalny cel niniejszego rozporządzenia stanowi fakt, iż procedura rejestracji wzoru wspólnotowego powinna pociągać za sobą dla wnioskodawców minimalne koszty i trudności, stając się łatwo dostępną zarówno dla małych i średnich przedsiębiorstw, jak i dla twórców indywidualnych”. Cel takiego uregulowania jest szczytny. Wzornictwo przemysłowe zmienia się dość szybko. Dlatego właśnie jego ochrona nie może być ograniczona zbędnym formalizmem czy wieloletnim badaniem, jak w przypadku wynalazków, a czasami nawet znaków towarowych.

Prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego, chronionego na całym terytorium UE, można uzyskać za niewielką opłatą (aktualnie 350 EUR za pierwsze 5 lat ochrony) i w ekspresowym tempie (procedura trwa do 2 tygodni od daty zgłoszenia i uiszczenia opłaty). Jest to prawo własności przemysłowej, które najłatwiej uzyskać. Jednak równie łatwo można je stracić. Jeśli wzór nie spełnia ustawowych przesłanek, każdy może wszcząć procedurę unieważnieniową. Opłata za wniosek o unieważnienie wynosi 350 EUR. Wystarczy wykazać, że taki wzór był wcześniej udostępniony publicznie albo że nie jest on oryginalny (nie różni się istotnie od innych wzorów dostępnych na rynku na tyle, aby wywoływać odmienne wrażenie).

Jako potwierdzenie udzielonego prawa właściciel wzoru otrzymuje od EUIPO tzw. świadectwo rejestracji. Jest w nim wskazany właściciel prawa – może nim być każda osoba fizyczna lub prawna, również spoza UE. Na świadectwie rejestracji jest też zdjęcie, rysunek bądź inna forma graficzna przedstawiająca wzór (tak jak został zgłoszony), a także rodzaj produktów, w których odzwierciedlony jest wzór, według klasyfikacji lokarneńskiej (np. pojazdy i ich części, obuwie, zabawki, tekstylia). Właściciel zarejestrowanego wzoru wspólnotowego ma wyłączne prawo do jego używania. Jednocześnie ma on prawo do zakazywania osobom trzecim używania wzoru bez jego zgody, a w przypadku naruszenia może wszcząć postępowanie sądowe przed wyspecjalizowanym krajowym sądem IP.

Wzór wspólnotowy jest więc bardzo korzystny dla podmiotu, który chce sprzedawać swoje produkty na terytorium całej UE. Zamiast zgłaszać odrębne wzory w poszczególnych krajach UE, może korzystać z jednolitej ochrony unijnej i wobec wielu platform sprzedażowych posługiwać się tym samym świadectwem rejestracji. Koszty ochrony unijnej również są niższe niż uzyskanie poszczególnych krajowych praw. Wynika to m.in. z faktu, że zagraniczni przedsiębiorcy muszą być reprezentowani przed krajowymi urzędami przez lokalnych pełnomocników.

II. Platformy sprzedażowe i regulaminy naruszeń praw własności intelektualnej

Kiedy ponad 20 lat temu prawnicy pracowali nad regulacją dotyczącą jednolitego wzoru wspólnotowego, handel elektroniczny dopiero raczkował. Powoli rozwijała się sprzedaż online, głównie za pomocą własnych stron internetowych. Skutkowało to pierwszymi regulacjami dotyczącymi handlu elektronicznego na poziomie unijnym (np. dyrektywa o handlu elektronicznym⁷). W Polsce pierwszy sklep internetowy powstał w 1997 roku (Terent), w 1999 roku działalność rozpoczął Merlin, a następnie Empik (Piszcz, 2016, s. 300), w 1999 roku powstał również serwis Allegro.

Dziś handel elektroniczny wypiera handel tradycyjny. Niektórzy sprzedawcy działają już tylko w Internecie, nie posiadają fizycznych sklepów. Coraz częściej nie mają oni nawet własnej strony internetowej. Sprzedają przez pośredników, jakimi są platformy sprzedażowe (*marketplace*). Dzięki takim platformom mogą w łatwy sposób dotrzeć do szerokiego grona konsumentów, co w przypadku własnej strony www jest utrudnione lub wręcz niemożliwe (aż 33% Polaków wskazuje platformy typu *marketplace* jako preferowane miejsce zakupu w Internecie⁸). Sprzedawca zawiera z właścicielem platformy umowę w formie adhezyjnej, w postaci akceptacji szeregu regulaminów. Po spełnieniu wymogów formalnych może umieszczać na platformie swoje produkty. Jego oferta pojawia się w wynikach wyszukiwania zgodnie z algorytmem stosowanym przez daną platformę.

Większość platform handlowych – w celu zwiększenia oferty i zachęcenia nawet dużych graczy do sprzedaży przez platformę – opracowała i wdrożyła procedury naruszeń praw własności intelektualnej (PWI). Właściciel PWI bądź każda inna osoba, która ma podstawy, aby przypuszczać, że oferowany produkt narusza PWI, może to zgłosić. Osoba, która uważa, że jej prawo zostało naruszone, musi zazwyczaj przedstawić dowód posiadania prawa (np. świadectwo ochronne znaku towarowego) lub złożyć odpowiednie oświadczenie, wykazując na czym polega naruszenie. Właściciel platformy zobowiązuje się następnie podjąć odpowiednie działania. Zazwyczaj jest to usunięcie aukcji, często nawet bez poinformowania sprzedawcy o przyczynach takiego działania. Największe platformy działają w sposób automatyczny – za pomocą sztucznej inteligencji. Wydaje się to uzasadnione z uwagi na ogromną liczbę publikowanych tam dziennie ofert.

Podmioty pochodzące najczęściej spoza UE wykorzystują, często w złej wierze, zautomatyzowane systemy weryfikacji naruszeń PWI w połączeniu ze specyficzną procedurą rejestracji wzorów przemysłowych⁹. Rejestrują one znane od lat produkty jako wzór wspólnotowy. Najczęściej są to przedmioty znane i sprzedawane od lat – szybko rotujące. Bardzo często są to produkty sezonowe (np. huśtawki ogrodowe tuż przed sezonem letnim, znicze jesienią czy ozdoby choinkowe przed gwiazdką). Następnie zgłaszają na platformie naruszenie zgodnie z procedurą naruszeń PWI, załączając świeże świadectwo rejestracji podpisane przez EUIPO. We wniosku wskazują wszystkie aukcje konkurencyjnych sprzedawców, które rzekomo naruszają ich „prawo wyłączne”. Konkurencyjne oferty sprzedaży są wtedy automatycznie usuwane, najczęściej przez algorytm, gdyż sprzedawany produkt jest często identyczny ze wzorem zarejestrowanym w warunkach,

⁷ Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 3.06.2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz. Urz. UE 2000 L 178/1).

⁸ Badanie „Allegro, Amazon i marketplace” przeprowadzone przez agencję Inquiry – za portalem dlahandlu.pl. Pozyskano z: <https://www.dlahandlu.pl/e-commerce/wiadomosci/raport-amazon-daleko-w-tyle-za-allegro,102926.html> (11.01.2022).

⁹ Pisał o tym m.in. J. Styczyński (2021) albo niedawno O. Rudak (2022), sporo jest także artykułów na forach i wśród grup sprzedawców (np. post z 23.02.2021 na grupie Zjednoczeni Sprzedawcy na FB).

które można określić jako nadużycie prawa. Sprzedawcy zostają z towarem w magazynach i ryzykiem usunięcia ich konta z platformy (a co za tym idzie również pogorszenia opinii na ich temat). Właściciele praw uzyskanych często nieuczciwie z wykorzystaniem systemu, który miał wspierać przedsiębiorców, cieszą się swoistym monopolem na platformie aukcyjnej. A konsumenci nie mają wyboru i płacą więcej.

Problem występuje wyłącznie na platformach sprzedażowych, gdyż tylko one mają procedury naruszeń PWI. Zazwyczaj właściciele praw do wzorów wspólnotowych, uzyskanych w sposób opisany powyżej, nie wysyłają listów ostrzegawczych do właścicieli sklepów internetowych sprzedających identyczne, znane od lat produkty. Zasadniczo właściciel prawa nie będzie dochodził swoich roszczeń w sądzie, wie bowiem, że jego „prawo” bardzo łatwo można unieważnić. Natomiast platformy sprzedażowe są związane własnymi procedurami. Od strony formalnej prawo wyłączne, na które powołuje się nieuczciwy kontrahent, istnieje na mocy decyzji organu. Blokowane są jednak oferty sprzedawców, którzy dany produkt sprzedają przez tę konkretną platformę od lat. Platforma ma w swoich archiwalnych zasobach jednoznaczny dowód na to, że na dany wzór prawo z rejestracji nie powinno zostać udzielone. Taki wzór nie jest nowy – nie spełnia więc podstawowego warunku rejestracji wzoru.

III. Działania podejmowane w celu przywrócenia naturalnej konkurencji

Platformy sprzedażowe stoją na stanowisku, że problem jest raczej znikomy. Według danych Digital Commerce 360 w 2021 roku sprzedaż przez największe platformy handlowe na świecie (takie jak Alibaba, Amazon, eBay czy Allegro) stanowiła 62,5% globalnej sprzedaży internetowej¹⁰. Dlatego proceder nieuczciwego nadużywania możliwości szybkiego i taniego uzyskania rejestracji na znane produkty w celu wyeliminowania konkurencji będzie narastał wraz z dalszym, nieuniknionym rozwojem e-handlu przez platformy sprzedażowe. Niewiedza platform odnośnie do wykorzystywania ich systemu w celu ograniczania konkurencji może wynikać m.in. z tego, że sprzedawcy, których aukcje są usuwane, często nie są informowani o powodach usunięcia i nie mają świadomości, że mogą się od tej decyzji odwołać. Jednak nawet gdyby się odwołali – to platformy, jak twierdzą, mają związane ręce. Nieuczciwy sprzedawca przedstawia bowiem oryginalne i formalnie ważne świadectwo rejestracji wzoru wspólnotowego, wydane przez kompetentny urząd. Prawo zostało udzielone, dlatego taki nieuczciwy przedsiębiorca spełnia wszystkie przesłanki, aby objąć ochroną jego produkt – nawet jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie (a nawet dowody, w których posiadaniu jest platforma), że jest to nieuczciwe. W takich sytuacjach platformy oczekują działań od poszkodowanych sprzedawców, np. złożenia wniosku o unieważnienie wzoru lub wykazania swoich racji w inny sposób.

1. Powołanie się na archiwalne oferty

W niektórych przypadkach poszkodowany sprzedawca powołuje się na swoje archiwalne oferty dotyczące tego samego produktu. W odwołaniu od decyzji (o ile taką otrzyma) wkleja przykładowo linki do swoich poprzednich ofert, publikowanych na tej samej platformie. Tym sposobem

¹⁰ Pozyskano z: <https://www.digitalcommerce360.com/product/online-marketplaces-report/> (11.01.2022).

sprzedawca wykazuje, że już wcześniej, tj. przed rejestracją spornego wzoru, zajmował się sprzedażą tego produktu i nikt tego nie kwestionował. Wykazuje także, że dany produkt jest w obrocie od wielu lat, a jego monopolizacja przez podmiot próbujący zablokować konkurencyjne oferty jest nieuczciwa i bezzasadna. Taka argumentacja czasami jest skuteczna. Wszystko zależy od osoby rozpatrującej odwołanie. Nawet w ramach tej samej platformy zdarza się, że jeden pracownik takie uzasadnienie zaakceptuje, inny zaś – nie.

2. Unieważnienie wzoru

Często platformy oczekują unieważnienia wzoru albo przynajmniej wszczęcia procedury jego unieważnienia (wzmianki o toczącym się postępowaniu). Unieważnienie ma skutek *ex tunc*. W praktyce, jak pisałam powyżej, wzór wspólnotowy można w łatwy sposób unieważnić¹¹, szczególnie taki, który został zarejestrowany nieuczciwie, np. nie spełnia kryterium nowości, gdyż produkty objęte wzorem funkcjonują na rynku od lat.

Sytuacja byłaby nawet prosta, gdyby wzór wspólnotowy można było unieważnić równie szybko, jak go zarejestrować. Postępowanie unieważnieniowe trwa jednak co najmniej rok, tyle samo trwa więc monopol nieuczciwego przedsiębiorcy na sprzedaż produktów objętych wzorem. Sami sprzedawcy często nie są w ogóle świadomi, że takie prawo można unieważnić. Ponadto unieważnienie wzoru wspólnotowego wymaga złożenia wniosku i uiszczenia opłaty w wysokości 350 EUR. Zazwyczaj potrzebna jest pomoc prawna, co też kosztuje. Oczywiście EUIPO przyznaje w decyzji unieważnieniowej koszty od strony przegrywającej. Prawomocna decyzja EUIPO jest tytułem egzekucyjnym i podlega procedurze nadania klauzuli wykonalności przez krajowy sąd IP po sprawdzeniu jedynie autentyczności tytułu (art. 71 ust. 1 i 2 RWW). Procedura ta obowiązuje tylko w UE, natomiast większość nieuczciwych podmiotów zarejestrowana jest poza UE, najczęściej w Chinach. Podmioty z Chin mają aktualnie ponad 100 tys. zarejestrowanych wzorów wspólnotowych, więcej mają tylko podmioty z Niemiec, USA, Francji oraz Włoch¹². Podmioty z Chin od 2019 roku rejestrują najwięcej (po Niemczech) wzorów wspólnotowych, a w latach 2010–2019 zanotowały niemal 900% wzrost.

Właściciele wzorów nie są też w żaden sposób weryfikowani. EUIPO nie wymaga jakiegokolwiek numeru identyfikacyjnego, nie sprawdza adresu, a jeśli opłata za wzór zostaje uiszczona z konta innego podmiotu niż zgłaszający – wystarczające jest oświadczenie. Trudno więc uzyskać od takiego podmiotu zwrot należności zasądzonych przez EUIPO w wygranej sprawie o unieważnienie wzoru.

W pkt 19 preambuły RWW czytamy „[n]ie należy utrzymywać w mocy wzoru wspólnotowego, jeśli wzór ten nie jest nowy i jeśli nie posiada indywidualnego charakteru w porównaniu z innymi wzorami”. Jednak nie przewidziano procedury unieważnienia z urzędu. Zawsze wymagany jest do tego wniosek i opłata.

¹¹ Blisko 70% wniosków o unieważnienie zostaje uwzględnionych. Zob. https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/news/EUIPO_DS_Focus_Report_2010-2019_Evolution_en.pdf (5.01.2022).

¹² Pozyskano z: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euiipo/the_office/statistics-of-community-designs_en.pdf (5.01.2022).

3. Obowiązki prawne nakładane na platformy sprzedażowe

W związku z rozwojem e-handlu, przyspieszonym i zintensyfikowanym przez pandemię COVID-19, KE dostrzegła konieczność uregulowania sprzedaży online w celu ochrony zarówno konsumentów, jak i mikro- oraz MŚP korzystających z pośrednictwa platform sprzedażowych. W ostatnich latach powstało wiele aktów prawnych regulujących te kwestie, będących elementami strategii „Kształtowanie cyfrowej przeszłości Europy” realizowanej w ramach polityki jednolitego rynku cyfrowego, np. rozporządzenie Platform-to-Business (dalej: P2B)¹³, akt o rynkach cyfrowych¹⁴, akt o usługach cyfrowych (dalej: DSA)¹⁵. W pkt 3 Preambuły P2B czytamy, że zasadnicze znaczenie dla dobrobytu konsumentów ma „konkurencyjne, sprawiedliwe i przejrzyste środowisko internetowe, w którym przedsiębiorstwa zachowują się w sposób odpowiedzialny”. Ustawodawca unijny dostrzegł, jak dużą władzę rynkową mają platformy pośredniczące w sprzedaży, co oddaje nazwanie największych z nich strażnikami dostępu (*gatekeepers*). Przedsiębiorcy nie mają możliwości negocjowania warunków dostępu do platformy, a ten dostęp to często ich być albo nie być – jedyna szansa dotarcia do większego grona odbiorców, w tym z innych krajów. Dlatego ustawodawca unijny podjął działania, aby – w minimalnym, acz niezbędnym zakresie – uregulować obowiązki platform również w stosunku do przedsiębiorców – ich kontrahentów.

P2B nakłada na wszystkie platformy sprzedażowe (nie tylko te posiadające pozycję dominującą) m.in. obowiązki dotyczące konieczności uzasadnienia decyzji o zablokowaniu bądź usunięciu treści umieszczonej przez sprzedawcę (np. usunięcie konkretnej oferty) oraz zapewnienia skutecznej ścieżki odwoławczej. Zgodnie z pkt 5 preambuły P2B ma to być „dostępny i skuteczny wewnętrzny system rozpatrywania skarg”. Obowiązki te zostały uzasadnione faktem, że decyzje o zawieszeniu lub usunięciu aukcji mogą mieć istotny wpływ na interesy sprzedawców, zwłaszcza MŚP. Dlatego powinni oni otrzymać – zanim działanie zostanie podjęte lub najpóźniej w momencie, w którym stanie się ono skuteczne – uzasadnienie tej decyzji, na trwałym nośniku. „Aby zminimalizować negatywny wpływ takich decyzji na użytkowników biznesowych, dostawcy usług pośrednictwa internetowego powinni również umożliwić wyjaśnienie faktów, które doprowadziły do wydania tej decyzji, w ramach wewnętrznego trybu rozpatrywania skarg, co pomoże użytkownikowi biznesowemu, jeśli jest to możliwe, przywrócić zgodność z przepisami” (pkt 22 preambuły P2B).

Z powyższego wynika, że¹⁶, po pierwsze, każdy sprzedawca, którego oferta zostaje zawieszona lub usunięta w związku ze zgłoszeniem naruszenia PWI, powinien otrzymać – najpóźniej z chwilą usunięcia lub zawieszenia – np. na podany przy rejestracji adres e-mail, informację, dlaczego taka decyzja została podjęta (art. 4 ust. 1 P2B).

Po drugie, komunikacja powinna zawierać informacje, co sprzedawca może zrobić w tej sytuacji (art. 4 ust. 5 P2B). Powinna to być swoista instrukcja, gdzie należy się odwołać i jakie dokumenty przedłożyć. Aby mieć pełen kontekst sytuacji i móc w pełni ustosunkować się do

¹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1150 z 20.06.2019 r. w sprawie propagowania sprawiedliwości i przejrzystości dla użytkowników biznesowych korzystających z usług pośrednictwa internetowego (Dz. Urz. UE 2019 L 186/57).

¹⁴ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kontestowalnych i uczciwych rynków w sektorze cyfrowym (akt o rynkach cyfrowych), z 15.12.2020 r., COM(2020) 842 final. Pozyskano z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0842&from=en> (07.01.2022).

¹⁵ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych (akt o usługach cyfrowych) i zmieniającego dyrektywę 2000/31/WE z 15.12.2020 r. COM(2020) 825 final. Pozyskano z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0825&from=en> (07.01.2022).

¹⁶ Analogiczne, choć dużo mniej szczegółowe, wytyczne wynikają z zalecenia Komisji (UE) 2018/334 z 1.03.2018 r. w sprawie działań na rzecz skutecznego zwalczania nielegalnych treści w internecie (Dz. Urz. UE 2018 L 63/50).

decyzji, sprzedawca powinien otrzymać szczegółowe informacje nt. skargi, na podstawie której ta decyzja została podjęta, włącznie z dokumentem świadectwa rejestracji lub przynajmniej numerem rejestracji wzoru, na który powołuje się nieuczciwy sprzedawca. Rejestry EUIPO są publicznie dostępne, a więc nie ma przeszkód, aby rozpowszechnić te dokumenty (nawet jeśli zawierają dane osobowe). Ponadto nie jest wykluczone, że sprzedawca będzie chciał złożyć wniosek o unieważnienie takiego wzoru albo będzie tego od niego wymagała platforma – musi więc być w posiadaniu odpowiednich informacji. Nasuwa się też pytanie, w jakim języku będzie prowadzona komunikacja z platformą sprzedażową. W przypadku platform działających w różnych krajach UE i kierujących swoją usługę do przedsiębiorców z różnych krajów wskazane jest, aby sprzedawca mógł komunikować się w języku, który zna. Art. 11 ust. 2 pkt c) P2B wymaga, aby dostawcy usług pośrednictwa internetowego informowali skarżącego w sposób zindywidualizowany i przy użyciu prostego i przystępnego języka. W mojej ocenie wymogu tego nie spełniają automatycznie generowane odpowiedzi.

Po trzecie, P2B wymaga, aby wewnętrzny system rozpatrywania skarg był „oparty na zasadach przejrzystości i równego traktowania stosowanych w równoważnych sytuacjach”, czyli aby był stosowany jednolicie (art. 11 ust. 1 P2B). Dodatkowo skargi mają być rozpatrywane „w sposób proporcjonalny do ich wagi i złożoności”. Traktowanie wszystkich PWI w ten sam sposób nie spełnia tych kryteriów. Konieczne jest uwzględnienie specyfiki wzorów wspólnotowych, tj. wyjątkowego systemu rejestracji, niemającego zastosowania do innych PWI. Skoro pojawia się problem specyficzny dla praw z rejestracji wzorów wspólnotowych, a dodatkowo występuje on tylko na platformach, wymaga to odrębnego uregulowania w regulaminach PWI oraz ścieżce odwoławczej w przypadku zgłoszenia naruszenia wzoru wspólnotowego.

Po czwarte, system ten ma być na tyle skuteczny, aby można było znaleźć rozwiązanie sporu „w rozsądnym terminie” (art. 11 ust. 1 P2B), „szybko i skutecznie, uwzględniając wagę i złożoność podniesionej kwestii” (art. 11 ust. 2 pkt b) P2B). W przypadku mikro- oraz MŚP sprzedaż przez wybraną platformę może być jedyną formą zbytu produktów. Dlatego zablokowanie tej sprzedaży w wyniku działań osób trzecich godzących w uczciwą konkurencję wymaga niezwłocznego rozpatrzenia odwołania i przywrócenia naturalnych warunków konkurencji. Jeżeli dostawca usług pośrednictwa internetowego, w wyniku rozpatrzenia odwołania, uchyli swoją wcześniejszą decyzję, powinien on bez zbędnej zwłoki przywrócić ofertę i pozycję danego sprzedawcy (art. 4 ust. 3 P2B).

Dodatkowym aspektem funkcjonowania wewnętrznych systemów rozpatrywania skarg powinien być rejestr prób wykorzystywania tych systemów w złej wierze przez niektórych użytkowników biznesowych (pkt 38 preambuły P2B). Platforma może monitorować użytkowników, którzy nadużywają swoich praw i – w takich sytuacjach – będzie uprawniona do podejmowania wobec nich dalej idących kroków, np. zawieszenia ich profili na pewien okres lub nawet odmowy świadczenia na ich rzecz usług.

Analogiczne rozwiązanie w zakresie „nielegalnych treści” wprowadza DSA. Zgodnie z art. 20 DSA platformy internetowe oceniają w sposób obiektywny oraz z zachowaniem należytej staranności czy dany podmiot dopuszcza się niewłaściwego korzystania z usług platformy, z uwzględnieniem wszystkich istotnych faktów i okoliczności wynikających z informacji dostępnych platformie internetowej. W ramach tej procedury platformy zobowiązane są monitorować m.in. liczbę ewidentnie nielegalnych treści oraz ewidentnie bezzasadnych zgłoszeń lub skarg. Z uwagi na fakt, że DSA

wymaga identyfikowania przedsiębiorców, jeśli chcą korzystać z usług platform (art. 22 DSA) – procedura zawieszenia świadczenia usług może okazać się skuteczna również wobec podmiotów nieuczciwie rejestrujących wzory wspólnotowe.

Zgodnie z art. 11 ust. 4 P2B dostawcy usług pośrednictwa internetowego powinni opracowywać informacje na temat funkcjonowania i skuteczności ich wewnętrznego systemu rozpatrywania skarg oraz zapewniać łatwy i publiczny dostęp do tych informacji, w tym podać całkowitą liczbę złożonych skarg, główne rodzaje skarg, średni czas rozpatrywania skarg oraz zagregowane informacje dotyczące wyników skarg. Informacje te powinny być weryfikowane co najmniej raz w roku. Mimo że P2B jest bezpośrednio stosowane od 12 lipca 2020 roku, informacje te nie są dostępne na stronach platform. Dostępu tego nie uzyskałam również, mimo wyraźnych próśb kierowanych do poszczególnych platform.

4. Zaufane podmioty sygnalizujące

Uzupełnieniem przepisów wprowadzonych rozporządzeniem P2B w kontekście obowiązków dostawców usług pośrednictwa internetowego jest procedowany jeszcze DSA. Wprawdzie akt ten skierowany jest na ochronę konsumentów przed nielegalnymi treściami w Internecie, ale, chroniąc konsumentów, wymaga od platform wdrożenia rozwiązań, które mogą pomóc w wyeliminowaniu nieuczciwych właścicieli wzorów wspólnotowych.

Zgodnie z art. 19 DSA możliwe jest nadanie wyspecjalizowanym podmiotom statusu „zaufanych podmiotów sygnalizujących”. Takie podmioty dysponują wiedzą ekspercką i kompetencjami do wykrywania, identyfikowania i zgłaszania nielegalnych treści. Mogłyby one więc działać w celu zapewnienia uczciwej konkurencji i zapobieżenia nadużyciom praw wyłącznych. W sytuacji, gdy nieuczciwy sprzedawca zgłasza naruszenie prawa z wzoru wspólnotowego, platforma mogłaby wskazać dotkniętym tą procedurą sprzedawcom, że mogą zwrócić się o pomoc do takiego zaufanego podmiotu sygnalizującego wyspecjalizowanego w prawie własności przemysłowej. Tylko platforma dysponuje informacjami o tym, ilu sprzedawców mierzy się w danej chwili z konsekwencjami konkretnego zgłoszenia naruszeń PWI. Większa (hurtowa) ilość usuniętych aukcji dobrze rotującego produktu na podstawie zgłoszenia naruszenia prawa z rejestracji wzoru wspólnotowego powinna wzbudzić podejrzenie usługodawcy. Jeśli nie ma on wątpliwości, jak rozstrzygnąć to zgłoszenie naruszenia PWI, powinien oddać sprawę do analizy przez wyspecjalizowany podmiot. Dla osób z wiedzą w/z wzorów wspólnotowych sprawa będzie łatwiejsza w ocenie, a zgłoszenia zaufanych podmiotów sygnalizujących mają być rozpatrywane przez platformy priorytetowo. Definicja „treści nielegalnych” zgodnie z art. 2 pkt g) DSA obejmuje wszelkie informacje, które nie są zgodne z prawem UE. Skoro zgłoszony wzór wspólnotowy nie spełnia kryteriów rejestracji, to taka rejestracja jest sprzeczna z prawem UE.

IV. Egzekwowanie przepisów unijnych – jak głęboko Prezes UOKiK może ingerować w wewnętrzne systemy rozpatrywania skarg?

Ustawodawca unijny celowo wybrał rozporządzenia jako formę regulacji obowiązków platform sprzedażowych, aby zapewnić jednolite wymogi wobec tych podmiotów w całej UE i ułatwić tym samym handel wewnątrz UE. Kwestia egzekwowania tych rozporządzeń leży już jednak w gestii

krajów członkowskich. Zostały one zobowiązane, aby wprowadzić do krajowego porządku prawnego przepisy pozwalające na właściwą i skuteczną realizację ustanowionych obowiązków, w tym sankcje za brak przestrzegania przepisów. Ustanowione środki muszą być „skuteczne, proporcjonalne i odstraszające”.

Mimo że rozporządzenie P2B stosowane jest od 12 lipca 2020 roku, takie przepisy krajowe nie zostały jeszcze uchwalone i nie są nawet procedowane. Wydaje się, że ze względu na cel regulacji – zapewnienie sprawiedliwego, przewidywalnego, zrównoważonego i budzącego zaufanie internetowego otoczenia biznesowego w ramach rynku wewnętrznego – podmiotem właściwym do egzekwowania tych przepisów może okazać się Prezes UOKiK¹⁷. Ochrona zapewniona mikro- oraz MŚP w relacjach z dostawcami usług pośrednictwa internetowego, którzy jednostronnie określają warunki korzystania ze swoich usług, wzbudza uzasadnione skojarzenia z ochroną przed nadużywaniem pozycji dominującej. Transparentne regulacje, ich dostępność na etapie przedkontraktowym, jednolite stosowanie kryteriów wobec takich samych sytuacji faktycznych, obowiązek obiektywnego uzasadnienia odmowy kontraktowania – to klasyczne obowiązki dominantów. Prezes UOKiK ma wiedzę i doświadczenie w rozpatrywaniu tego typu spraw.

W kontekście omawianego problemu nasuwa się jednak pytanie, czy Prezes UOKiK będzie wyczulony na kwestie naruszeń PWI i czy zwróci uwagę na specyfikę takich, jak prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego. Czy jednak zadowolony będzie bardziej ogólnymi rozwiązaniami przyjętymi przez platformy. Zobowiązanie do ustanowienia wewnętrznego systemu rozpatrywania skarg jest na dużym poziomie ogólności. System rozpatrywania skarg:

- a) ma być oparty na zasadach przejrzystości i równego traktowania w równoważnych sytuacjach oraz
- b) ma zapewnić rozpatrzenie skarg w sposób proporcjonalny do ich wagi i złożoności.

Podążanie według tej samej procedury naruszeń PWI w stosunku do wszystkich praw własności intelektualnej nie spełnia przesłanki jednolitego stosowania. Ze względu na odmienny system udzielania prawa, prawo z rejestracji wzorów wspólnotowych wymaga specjalnej procedury. Procedura rozpatrywania naruszenia wzoru wspólnotowego mogłaby być z powodzeniem realizowana przez algorytm. Mógłby on przykładowo – w przypadku zgłoszenia naruszenia wzoru wspólnotowego i jeszcze przed podjęciem decyzji o blokadzie/usunięciu oferty – weryfikować czy ten sam lub bardzo podobny produkt objęty wzorem był wcześniej (tj. przed sporną ofertą) sprzedawany przez tego (lub innego) sprzedawcę na platformie. Jeśli nie – prawdopodobieństwo, że wzór jest nowy, jest duże. Natomiast jeśli produkt jest regularnie sprzedawany przez tego lub również innych sprzedawców od lat, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że jest to nadużycie prawa i takie zgłoszenie naruszenia PWI nie powinno skutkować blokadą czy usunięciem oferty. Skanowanie zasobów internetowych przez algorytm wydaje się narzędziem proporcjonalnym do wagi i złożoności problemu. Zakładam również, że mniej absorbującym niż analiza każdego przypadku przez człowieka już od samego początku procedury. Platforma mogłaby poinformować właściciela prawa o swoich spostrzeżeniach i wezwać go do ustosunkowania się oraz do

¹⁷ Analogicznie jak w Austrii oraz Irlandii. Te kraje na podstawie art. 14 rozporządzenia P2B wyznaczyły właściwe organy antymonopolowe do egzekwowania naruszeń i notyfikowały swój wybór do Komisji Europejskiej. W Austrii jest to Bundeswettbereitsbehörde (obok Wirtschaftskammer Österreich – Izba Gospodarcza wyznaczona do reprezentowania wspólnych interesów jej członków oraz Schutzverband gegen unlauteren Wettbewerb – Stowarzyszenie na rzecz ochrony przez nieuczciwą konkurencją). W Irlandii CCPC – Competition and Consumer Protection Commission. Z kolei Hiszpania wskazała organizację zbiorowego zarządzania: Centro Español de Derechos Reprográficos EGDPI – CEDRO. Pozostałe kraje nie notyfikowały jeszcze swojej decyzji w tym zakresie.

złożenia oświadczenia czy podtrzymuje swój wniosek. Jednocześnie podkreślałaby ewentualne konsekwencje, w tym sankcje możliwe do zastosowania, gdyby okazało się, że prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego będącego podstawą zgłoszenia naruszenia może zostać (i zostanie w przyszłości) skutecznie podważone. Rozpatrywanie skarg dotyczących własności intelektualnej wymaga specjalistycznej wiedzy i odpowiedniego, odpowiedzialnego podejścia, biorącego pod uwagę interesy wszystkich uczestników rynku.

V. Podsumowanie

System rejestracji wzorów wspólnotowych bywa wykorzystywany w sposób nieuczciwy, prowadzący do niezasadnych monopolii na sprzedaż danego produktu na platformach sprzedażowych. W związku z tym, że konsumenci coraz chętniej kupują przez Internet, a zwłaszcza przez platformy sprzedażowe, ten problem będzie występował coraz częściej. Z pewnością precyzyjna informacja o przyczynach zawieszenia bądź usunięcia oferty oraz instrukcja odwołania od decyzji, napisane prostym i przystępnym językiem, dadzą przedsiębiorcom wyraźny impuls zachęcający do kwestionowania takich decyzji. W konsekwencji istnieje szansa, że jednym z rodzajów skarg zgłaszanych do platform sprzedażowych będzie skarga na decyzje o usunięciu aukcji na podstawie zgłoszenia naruszenia wzoru wspólnotowego (platformy mają obowiązek publikowania danych o rodzajach skarg i zagregowanych informacji dotyczących wyników tych skarg na podstawie art. 11 ust. 4 P2B). A Prezes UOKiK, weryfikując dane podawane przez platformy, przyjrzy się dokładnie rodzajom skarg i ich rozstrzygnięciom. I – miejmy nadzieję – dojrzy potrzebę specyficznej regulacji dotyczącej prawa z rejestracji wzoru wspólnotowego, w celu ochrony konkurencji oraz konsumentów przed nieuczciwymi produktowymi monopolami na platformach sprzedażowych.

Bibliografia

- Piszcz, A. (2016). *Rozwój handlu internetowego w Polsce. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach*, (10).
- Poźniak-Niedzielska, M. i Sieńczyło-Chlabicz, J. (2016). *Europejskie prawo wzorów przemysłowych*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Rudak, O. (2022, 25 lutego). Rejestracja wzoru przemysłowego w celu zablokowania dostępu do rynku konkurentów narusza dobre obyczaje kupieckie. *Czasopismo Lege Artis*. Pozyskano z: <https://czasopismo.legeartis.org/2022/02/rejestracja-wzoru-przemyslowego-czyn-nieuczciwej-konkurencji-zakaz-poslugiwania-wyrok/> (28.02.2022).
- Styczyński, J. (2021, 22 czerwca). Papierowi właściciele wzorów przemysłowych szkodzą konkurencji. *Dziennik Gazeta Prawna*. Pozyskano z: <https://www.gazetaprawna.pl/firma-i-prawo/artykuly/8195262,handel-internetowy-wlasciciele-wzorow-przemyslowych.html> (28.02.2022).
- Tischner, A. (2012). *Wzory przemysłowe w prawie międzynarodowym i prawie UE*. W R. Skubisz (red.), *Prawo własności przemysłowej – System Prawa Prywatnego*. Tom 14B. Warszawa: C.H. Beck.